

РОМАН О. ВАЙЛДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ»
У ПРОЕКЦІЇ СУЧАСНОГО КІНЕМАТОГРАФУ

Стаття присвячена обґрунтуванню поняття інтермедіальності, методу інтермедіального аналізу та дослідженню втілення тексту в кінематографі, зокрема роману Оскара Уайльда «Портрет Доріана Грея».

Автор статті порівнює роман Оскара Уайльда «Портрет Доріана Грея» з його кіно інтерпретаціями – фільмом Олівера Паркера «Доріан Грей» 2009 року і німим кіно Всеволода Мейерхольда «Портрет Доріана Грея» 1915 року, та робить висновки щодо відповідності кінокартин її першоджерелу.

Ключові слова: *інтермедіальність, інтермедіальний аналіз, роман, фільм, кіно, німе кіно, екранізація, інтерпретація, Оскар Уайльд, Олівер Паркер, Доріан Грей, Лорд Генрі, Сибіла Вейн, Безіл Холлуорд, Емілі Воттон, Всеволод Мейерхольд, образ, характеристика образу, порівняльна характеристика образу.*

Стаття посвящена обзору теорії поняття інтермедіальності, а також дослідженню втілення тексту в кінематографі, в частині роману Оскара Уайльда «Портрет Доріана Грея».

Автор статті порівнює роман Оскара Уайльда «Портрет Доріана Грея» з його кіноінтерпретацією - фільмом Олівера Паркера «Доріан Грей» 2009 року і робить висновки про відповідність кінокартини її першоджерелу. Роман Оскара Уайльда стараннями Олівера Паркера був перетворений в атмосферний мистико-еротический трилер. «Уальдовське» і «паркерівське» об'єднуються в переконливу цілісну кінокартину, гідну назви «Доріан Грей».

Ключевые слова: *интермедиальность, интермедиаальный анализ, роман, фильм, экранизация, интерпретация, Оскар Уайльд, Оливер Паркер,*

Дориан Грей, Лорд Генри, Сибилла Вейн, Бэзил Холлуорд, Эмили Уоттон, образ, характеристика образа, сравнительная характеристика образа.

The article is devoted to the review of the theory of the concept of intermedia and the study of the embodiment of the text in cinematography, in particular Oscar Wilde's "Portrait of Dorian Gray."

The author compares Oscar Wilde's "Portrait of Dorian Gray" with his film interpretation - Oliver Parker's "Dorian Gray" 2009 film, and makes conclusions about the film's relevance to its original source. The novel, Oscar Wilde, by the efforts of Oliver Parker was transformed into an atmospheric mystic-erotic thriller. "Wald`s» and «Parker`s" is connecting to motion picture convincing holistic worthy of the name "Dorian Gray".

Key words: *intermedia, novel, film, Oscar Wilde, Oliver Parker, Dorian Gray, Lord Henry, Sybil Vane, Basil Holluord, Emily Wotton, image, image characteristics, comparative characteristics of the image.*

Проблеми синтезу і діалогу мистецтв викликали особливий інтерес ще авторів античних естетик. Як і представники наступних епох, вони цікавилися виникненням і функціонуванням різних синтетичних форм і жанрів на основі літератури (література-музика, література-живопис, література-архітектура та ін.). Пізніше питання різних синтезів стали ключовими в естетиці романтизму. У ХХ столітті на основі багатовікового інтересу до синтеза мистецтв виникли дослідження суміжної категорії – інтермедіальність.

Беручи до уваги, що в розпорядженні різних видів мистецтва знаходяться різні засоби вираження, особливої уваги потребує проблема кодування і перекодування цих творів всередині різних семіотичних (знакових) систем, якими і є твори літератури, мистецтва і культури в цілому. Дана проблема розроблялася у багатьох роботах Ю.М. Лотмана з семіотики простору культури, літератури і мистецтва.

Класичні літературні образи, що характеризуються багатоплановістю інтерпретації у художньому тексті, отримують своє подальше втілення і розвиток у «кінотексті» (Ю.Лотман). Особливу семантичну насиченість системи образів і стилістичне різноманіття різноманіття кінематографічного втілення демонструє роман Оскара Уайльда «Портрет Доріана Грея», який до сьогоднішнього дня екранізувався більше тридцяти разів. Перша з'являється в Данії в 1910 році під назвою «Dorian Grays Portræt» у версії режисера Акселя Стрьома та у виконанні образу головного героя Вальдемаром Псіландером, зіркою німого кіно.

Варто зазначити, що численні екранізації роману демонструють як максимальну наближеність до першоджерела, так і цілком оригінальну інтерпретацію естетичної доктрини О. Вайльда і системи образів тексту. Так, актуальним є повідомлення в інтернет-виданнях сучасного американського кіносценариста Девіда Бірка про підготовку до голлівудської екранізації версії тексту, в якому головну роль виконуватиме жінка (тобто продукуватиметься так звана *fem version*). Разом із тим фемінізація образу, яка спрямована на збільшення глядацького інтересу до відомого роману, не вирізняється оригінальністю. Так, у 1915 р. російський режисер Всеволод Мейерхольд запропонував втілити образ Доріана актрисі Варварі Яновій.

Німий художній фільм Всеволода Мейерхольда за мотивами однойменного роману Оскара Уайльда вийшов на екрани 1 грудня 1915 року. Фільм був великим художнім досягненням і є однією з вершин російського кінематографу. На думку В. Вишневського, «фільм цікавий головним чином образотворчим оформленням і режисерською роботою». С. Гінзбург писав, що в фільмі «вперше в російській кінематографії естетизовано порок» [4].

Для нас це кінематографічне втілення роману є цікаве тим, що ця екранізація є однією із перших та головну роль, Доріана Грея, грала жінка.

Як зазначає оператор знімальної групи О. Левицький, Мейерхольд прагнув зосередити увагу глядача на фігурі головного героя, але ніяк не міг підібрати актора на цю роль: «Доріан Грей молодий, за визначенням Оскара

Вайльда, прекрасний своєю красою, він чистий, як дитина, якої не торкнулися бруд і буденність» [1], тому, зрештою, вирішив у цій ролі спробувати саме молоду і вродливу актрису.

Важливим, на нашу думку, є факт, що це була перша кінематографічна робота відомого театрального режисера, тому особливу увагу була прикута і до відокремлення кадру, і до контрастів освітлення: «обличчя і вся фігура у напівсилуетному освітленні і лише очі освітлювалися нижнім світлом. При сучасній освітлювальній апаратурі подібний ефект для оператора нескладний, зовсім інакше було сорок років тому. Дві тоненькі вуглики, вмонтовані в азбест, освітлювали очі Янної» [1]. До того ж роль лорда Генрі зіграв сам Мейєрхольд: «Всеволод Емільович настільки увійшов у складний образ, що навіть для мене зник Мейєрхольд, це був англійський аристократ лорд Генрі Воттон» [1].

Мейєрхольд показав себе і на кіно-сцені високоталановитим режисером: його компановки далекі від шаблону, вражають сміливістю, оригінальністю, милують око гармонійним поєднанням світла і тіні, хоча це є також заслуга оператора фільму.

На увагу заслуговує й одна з останніх екранізацій, що вийшла на екрани у Великобританії, 9 вересня 2009 р. (09.09.09), під назвою «Доріан Грей». Режисер – Олівер Паркер, сценарист – Тобі Фінлей (це був його перший сценарій). Слоган фільму: «Молодий назавжди. Проклятий навіки».

У головних ролях Бен Барнс – Доріан Грей, Колін Ферт – лорд Генрі Воттон, Бен Чаплін – Бейзіл Холлуорд, Рейчел Гард-Вуд – Сибіла Вейн.

Усім акторам, на нашу думку, незважаючи на зовнішню невідповідність уявно типовим образам, вдалось продемонструвати якнайточніше свого персонажа і передати стилістичну довершеність письма О. Вайльда. А Коліну Ферту (а також гримерам знімальної групи) вдалося впоратися навіть з тим, що наприкінці фільму лорд Генрі – значно старша за нього самого людина.

У фільмі режисером було введено ще один головний образ – Емілі Воттон, задля того, щоб відобразити в картині хід часу та показати підґрунтя революції в душі Доріана Грея. У цілому, історія картини Олівера Паркера вірна першоджерелу: прекрасний юнак (Бен Барнс), який потрапив під вплив гедоніста лорда Генрі (Колін Ферт), милуючись власним портретом і боячись неминучої втрати молодості і краси, укладає угоду з Дияволом. З того моменту увесь бруд його життя, повного розпусти і злочинних пристрастей, починає бруднити і псувати полотно, залишаючи обличчя Доріана Грея вічно юним, непорочним і прекрасним.

Філософський роман Оскара Вайльда насичений довгими діалогами. Його фабула не містить достатнього для захоплюючого кіно кількості подій і перипетій. Тому Олівер Паркер і Тобі Фінлей змінили зміст роману і внесли в історію додаткові сюжетні лінії, за рахунок чого кінокартина вийшла неймовірно динамічною. У сценарій додана розповідь про те, як Доріан Грей приїжджає в Лондон, у владі якого пороку опиняється герой, і хто змушує його покаятися в гріховній поведінці. З вигаданим сценаристами «Доріана Грея» персонажем – дочкою Генрі Воттона Емілі, пов'язані майже всі перипетії в другій половині фільму. Окремі епізоди кінострічки виникають з метафор Оскара Вайльда: наприклад, в книзі Доріан Грей лише одного разу 50 названий «дитя Любові і Смерті», а у фільмі цьому присвячена наскрізна містична сюжетна лінія.

«Вайльдівське» і «паркерівське» з'єднуються в переконливу цілісну кінокартину, гідну назви «Доріан Грей»: ідея про згубність естетизму, що не підкріплена красою людської душі, доноситься до глядачів без спотворень.

Роман Оскара Вайльда стараннями Олівера Паркера був перетворений в атмосферний містико-еротичний трилер. Похмурий Лондон, відтворений на екрані за рахунок поєднання урбаністичних зйомок з комп'ютерною графікою, контрастує зі сліпучою яскравістю красивих інтер'єрів. Режисер втілює образ міста не лише як тло, на якому розгортаються події, а й як повноцінного персонажа, який також впливає на характер Доріана Грея.

Спритна гра з деталями (наприклад, зміна карет першими автомобілями) дозволила Оліверу Паркеру відобразити в картині хід часу, використання візуальних ефектів – наочно продемонструвати, як змінювався портрет, а майстерно підібрані костюми, декорації і музика – передати особливий «вайльдівський» настрій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксельрод Л.И. Мораль и красота в произведениях О. Уайльда. – Иваново-Вознесенск, 2004.
2. Кайда Л. Г. Интермедиа́льное пространство композиции / Л. Г. Кайда. – Москва: ФЛИНТА : Наука, 2013.
3. Порфирьева Т.А. Особенности поэтики Оскара Уайльда: Автореферат. – М., 2001.
4. Тишунина Н.В. Методология интермедиа́льного анализа в свете междисциплинарных исследований. // Сб. Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века. Вып. 12. СПб., 2001.
5. Dancon, L. Wilde as critic and theorist / L. Dancon // The Cambridge Companion to Oscar Wilde. – Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
6. Holland W. Oscar Wilde and his world. New York, 2007.
7. Wilde Oskar. The Picture of Dorian Gray. Kyiv, 2015
8. Woodcock J. The paradox of O. Wilde. London-New York, 2013.